Selef İmamlarından Bazılarının Tasavvufa Girdiğine Dair

Asılsız Haberler

Abdulhakîm Hanîf

Muvahhid Yayınları

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm Olan Allah'ın Adıyla...

Ebu Nuaym'ın isnadıyla naklettiğine göre Şafii (Radiyallahu Anh) tasavvuf ehli hakkında şöyle demiştir:

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، حَدَّثَنِى أَبُو الْحَسَنِ بْنُ الْقَتَّاتِ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِى يَحْيَى، ثنا يُونُسُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى، قَالَ: سَمِعْتُ الشَّافِعِىَّ، يَقُولُ:

«لَوْلَا أَنَّ رَجُلًا عَاقِلًا تَصَوَّفَ لَمْ يَأْتِ الظُّهْرَ حَتَّى يَصِيرَ أَحْمَقَ.»

(Senedi verdikten sonra)

"Tasavvufa giren akıllı bir adam yoktur ki öğlene ahmak olarak çıkmasın!"

(Hilye, 9/142)

SELEF İMAMLARINDAN BAZILARININ TASAVVUFA GİRDİĞİNE DAİR ASILSIZ HABERLER

Hazırlayan:

Abdulhakîm Hanif

MUVAHHİD YAYINLARI

www.almuwahhid.com

SORU:

(...) bir konuda ayrıntılı bir cevap ve delile ihtiyacım var ve sizin fıkhınıza ve ilminize güvendiğim için sizden yardım istiyorum imam Şafii *Rahimehullah*'ın Şeybani er-Rai denilen bir adamdan tarikat dersi aldığı İmam Ahmed'in onları beğendiği söyleniyor bu konuda ne düşünüyorsunuz ? Ayrıca Şeybani er-Rai kimdir İmam Şafii'yi görmüş müdür birde Ebu Hanife son iki senem olmasaydı helak olmuştum sözü tarikata girdiği için midir değilse neden o sözü nerde kullanmıştır şimdiden teşekkür ederim.

CEVAP:

Bismillahirrahmanirrahim.

Sorunuzun muhtasar cevabı; mezhep imamları hakkında nakledilen ve onların tarikata ve tasavvufa intisap ettiği iddiasına dayanak yapılan bu iki rivayetin de herhangi bir aslı olmadığı gibi, tesbit edebildiğimiz kadarıyla uydurma ve zayıf dahi olsa bir senedleri yoktur. Bunlar, hiçbir muteber kitapta yer almayan asılsız rivayetlerden ibarettir. Zaten tasavvuf ehlinin dillerinde dolaşan hadislerin, selefe ait asar ve menkıbelerin de araştırıldığı zaman birçoğunun aslının astarının bulunmadığı çok rahat tesbit edilebilir. Tasavvufçular, dinlerini bu şekildeki uydurma haberlere dayalı olarak tesis etmişlerdir. Daha doğrusu, önce kendi batıl mezheplerini şahsi görüşlerine ve de İslam dışı dinlere ve felsefi ekollere dayandırarak, onların etkisi altında tesis etmişler, ardından bu görüşleri Müslümanlar arasında yayabilmek amacıyla kah Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'e kah da ashabına ve böyle selef imamlarına nisbetle birtakım rivayetler icad etmişler, ya da başkaları tarafından uydurulmuş rivayetleri kullanmışlardır. Bu bahsettikleriniz de bu cümleden olan şeylerdir. Zaten tasavvuf kitaplarının birçoğunun isnaddan mahrum olduğu ve içinde hadis ve asar barındıran kitaplarının da uydurma ve zayıf haberlerle dolu

olduğu hususu rivayet ilimleriyle iştigal eden en düşük seviyedeki bir talebenin dahi gözüne çarpacak bir hususdur. Bu muhtasar cevaptan sonra meselenin tafsilatına geçmek istiyorum.

Birinci mesele olan Şeyban er-Rai ile Şafii ve Ahmed (*Radiyallahu Anhum*) arasındaki münasebete gelince; Şeyban isimli zat, çobanlık yaptığı için er-Rai ismini almış, ilimden ziyade ibadet ve zühdle meşhur olmuş birisidir. İbn Hibban onu güvenilir sayarak es-Sikat adlı eserinde zikretmiştir. Bununla beraber şöyle demiştir:

وَهُوَ صَاحب حكايات عَجِيبَة مروية وَكَانَ بن الْمُبَارك لَا يمِيل إِلَيْهِ لميله إِلَى مَذْهَب الرَّأْي

"O, hakkında rivayet edilen acaib birtakım hikayelerin sahibidir. Abdullah bin el-Mubarek, onun rey ehlinin mezhebine olan meylinden ötürü ona pek meyletmezdi."[1]

Zehebi ise şöyle demektedir:

عَابِدٌ صَالِحٌ زَاهِدٌ قَانِتٌ لِلَّهِ، لا أَعْلَمُ مَتَى تُوُفِّيَ، وَلا مَنْ حَمَلَ عَنْهُ، وَلا ذَكَرَ لَهُ أَبُو نُعَيْمٍ فِي " الْحِلْيَةِ " سِوَى حِكَايَةٍ وَاحِدَةٍ

"Abid, salih, Allah'a boyun eğen birisi idi. Ben onun ne zaman vefat ettiğini bilmiyorum. Ondan kimin rivayette bulunduğunu da bilmiyorum. Ebu Nuaym "Hilye"de onun hakkında bir tane hikaye dışında bir şey zikretmemiştir."[2]

Benim şahsi araştırmamda bu zat hakkında isnadıyla nakledilen yegane haber Hilye'de (8/317) zikredilen bu kerameti ve yine "Keramat'ul Evliya" adlı yazma eserde zikredilen Sufyan es-Sevri ile başından geçen başka bir kerametidir.

Bunlar haricinde onun Şafii ve Ahmed gibi imamlarla buluştuğu, hatta onlara ilim verdiği gibi rivayetler muteber hiçbir kaynakta yer almamaktadır. Buna dair tasavvuf kitaplarında

[1] es-Sikat, no: 8528
[2] Tarih'ul İslam, 4/410

şu tarz menkıbeler anlatılmaktadır:

Ebu Talib el-Mekki (v. 386) "Kut'ul Kulub" adlı hurafe ve bidatlarla dolu kitabında (1/270) herhangi bir isnad zikretmeksizin şöyle bir hikaye anlatmaktadır:

وقد كان علماء الظاهر إذا أشكل عليهم العلم في مسألة لاختلاف الأدلة سألوا أهل العلم بالله لأنهم أقرب إلى التوفيق عندهم وأبعد من الهوى والمعصية منهم: الشافعي رحمه الله تعالى كان إذا اشتبهت عليه المسألة لاختلاف أقوال العلماء فيها وتكافؤ الاستدلال عليها رجع إلى علماء أهل المعرفة فسألهم قال: وكان يجلس بين يدي شيبان الراعي كما يجلس الصبي بين يدي المكتب ويسأله كيف يفعل في كذا وكيف يصنع في كذا فيقال له مثلك يا أبا عبد الله في علمك وفقهك تسأل هذا البدوي فيقول: إن هذا وفق لما علمناه

"Zahir ulemasına! Bir meselede delillerin ihtilafından dolayı ilim elde etmek müşkil gelince Allah ilmini bilenlere! (yani tasavvuf ehline) sorarlardı. Zira onlar, bunların nezdinde doğruya ulaşmaya daha yakın ve de hevadan ve günahtan daha uzaktılar. İmam Şâfii –rahimehullah- da bunlardan birisi idi. Ona, alimlerin kavillerinin ihtilaf etmesinden dolayı ve delillerin birbirine eşit olmasından dolayı bir mesele karmaşık geldiğinde marifet ehli (yani tasavvuf ehli) alimlere müracaat ederdi ve onlara sorardı. Şeybân er- Râî'nin huzurunda, mektebe giden bir çocuk gibi diz çöker ve şu meselede ne yapacak, şunu nasıl edecek diye kendisinden sorardı. Ona "Ey Ebu Abdillah! Senin gibi bir âlim ve fakih nasıl olur da bu bedeviden bilgi alır?" dediklerinde "Bu zât bizim bilmediğimiz şeylere muvaffak kılınmıştır." cevabını verdi.

Gazali (v. 505) de İhya'da (1/21)

وقد كان أهل الورع من علماء الظاهر مقرين بفضل علماء الباطن وأرباب القلوب

"Zahir ulemasından vera ehli olanlar, batın ulemasının ve kalp erbabının üstünlüğünü kabul etmişlerdir." ifadelerini kullandıktan sonra bu kıssayı zikretmiştir.

Onun hakkında başka bir uydurma haberi, Kuşeyri ve başkaları yine herhangi bir isnad zikretmeksizin şöyle nakletmektedirler:

وَلَمْ يكن عصر من الأعصار فِي مدة الإِسْلام إلا وفيه شيخ من شيوخ هذه الطائفة مِمَّن لَهُ علوم التوحيد وإمامة الْقَوْم ألا وأئمة ذَلِكَ الوقت من الْعُلَمَاء استسلموا لِذَلِكَ الشيخ وتواضعوا لَهُ وتبركوا بِهِ ولولا مزية وخصوصية لَهُمْ وإلا كَانَ الأمر بالعكس هَذَا أَحْمَد بْن حنبل كَانَ عِنْدَ الشَّافِعِي رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا فجاء شيبان الراعي.

فَقَالَ أَحْمَد: أريد يا أبا عَبْد اللَّهِ أَن أنبه هَذَا عَلَى نقصان علمه ليشتغل بتحصيل بَعْض العلوم.

فَقَالَ: الشَّافِعِي لا تفعل فلم يقنع.

فَقَالَ لشيبان: مَا تقول فيمن نسى صلاة من خمس صلوات فِي اليوم والليلة ولا يدري أي صلاة نسيها مَا الواجب عَلَيْهِ يا شيبان.

فَقَالَ شيبان: يا أَحْمَد هَذَا قلب غفل عَنِ اللَّه تَعَالَى فالواجب أَن يؤدب حَتَّى لا يغفل عَن مولاه بَعْد فغشى عَلَى أَحْمَد فلما أفاق قَالَ لَهُ الشَّافِعِي رَحِمَهُ اللَّهُ ألم أقل لَك لا تحرك هَذَا وشيبان الراعي كَانَ أميا مِنْهُم فَإِذَا كَانَ الأمي مِنْهُم هكذا فَمَا الظن بأئمتهم

İslam tarihinde asırlardan bir asır yoktur ki onda bu taifenin (yani tasavvuf ehlinin) şeyhlerinden olup tevhid ilmine ve bu topluluğun imamlığına haiz olan biri olmasın ve de o dönemin alimlerinden olan dönemin imamları o şeyhe teslim olup, ona tevazu göstermesinler ve onunla teberrük etmesinler! Eğer onlarda bir meziyet ve özellik olmasaydı durum tam aksi olurdu. İşte İmam Ahmed bin Hanbel *Rahmetullahi Aleyh*, İmam Şâfii *Rahmetullahi Aleyh*'in yanında iken yanlarına Şeybân Râî gelmişti. İmam Ahmed dedi ki: Ey Ebu Abdillah! Ben bu şahsı ilimde noksan olması hasebiyle uyarmak ve bu surette bazı ilimleri tahsil etmekle meşgul olmasını sağlamak istiyorum. İmam Şâfii, bunu yapma, dediyse ikna olmadı. Derken İmam

Ahmed, Şeyban'a: "Bir kimse gündüz ve gecedeki beş vakitten bir vakit namazını kılmayı unutsa, sonra da beş vakitten hangisini unuttuğunu bilemese, ona ne gerekir?" diye sordu. Şeyban dedi ki: "Bu kalp Allah Teala hakkında gaflette kalmıştır, ona gereken şey Mevla'sından gafil kalmayıncaya kadar edeplendirilmesidir" İmam Ahmed *Rahmetullahi Aleyh* bu cevaptan dolayı kendinden geçip bayılmış, ayılınca da Şafii ona demiştir ki: Ben sana bunu tahrik etme demedim mi? Şeyban Rai, tasavvuf ehlinin ümmilerinden olan birisi idi, onların ümmisi böyle olursa, imamlarının durumu nasıl olur?[3]

Demiri (v. 808) ise "Hayat'ul Hayevan" (2/19) adlı eserinde şu uydurma kıssayı zikretmektedir:

وذكر أبو الفرج بن الجوزي وغيره أن الإمام أحمد والشـــافعي مرا يوما بشـــيبان الراعي فقال الإمام أحمد: لأسألن هذا الراعي وأنظر جوابه، فقال له الشافعي:

لا تتعرض له، فقال: لا بد من ذلك، فقال له: يا شيبان ما تقول فيمن صلى أربع ركعات فسها في أربع سجدات ماذا يلزمه؟ قال له: على مذهبنا أم على مذهبكم؟ قال: أهما مذهبان؟ قال:

نعم، أما عندكم فيلزمه أن يصلي ركعتين ويسجد للسهو، وأما عندنا فهذا رجل مقسم القلب يجب أن يعاقب قلبه حتى لا يعود. قال: فما تقول فيمن ملك أربعين شـــاة وحال عليها الحول ماذا يلزمه؟ قال: يلزمه عندكم شاة وأما عندنا فالعبد لا يملك شيئا مع سيده. فغشي على الإمام أحمد فلما أفاق انصرفا انتهى

"Ebu'l Ferec ibn'ul Cevzi ve başkalarının zikrettiğine göre İmam Ahmed ve Şafii bir gün Şeyban er-Rai'nin yanından geçerken İmam Ahmed dedi ki: Ben şu çobana soru soracağım ve ne cevap vereceğine bakacağım. Şafii ise ona sataşma dedi. İmam Ahmed ise bundan kaçış yok (mutlaka yapacağım) dedi.

[3] Kuşeyri, er-Risale, 2/572 ayrıca Berika, 1/300

Sonra ona dedi ki: Ey Şeyban! Dört rekat namaz kılıp, dört secdede yanılan kimse hakkında ne dersin, buna ne lazım gelir? Bunun üzerine Şeyban dedi ki: Bizim mezhebimize göre mi yoksa sizin mezhebinize göre mi cevap vereyim? Ahmed dedi ki: Bu ikisi ayrı mezhepler mi? O, evet, dedi. Size göre o kimsenin iki rekat kılması ve sehiv secdesi yapması gerekir, bize göre ise bu kimse kalbi parçalanmış birisidir, onun kendi kalbini bir daha bu duruma dönmeyecek şekilde cezalandırması gerekir. Ahmed, bu sefer şöyle dedi: Kırk tane koyunu olan ve üzerinden bir yıl geçmiş olan kimse hakkında ne dersin, buna ne lazım gelir? Şeyban şöyle cevap verdi: Size göre (zekat olarak) bir koyun vermesi gerekir. Bize göre ise köle, efendisi varken bir şeye malik olamaz. Bunun üzerine İmam Ahmed bayıldı, ayılınca geri döndüler."

Demiri, bu hikayeyi İbn'ul Cevzi'ye nisbet etse de ben şahsi araştırmamda onun kitaplarında Şeyban'ın başka bazı menkıbelerine rastlamakla beraber böyle bir menkıbesine rastlamadım. İbn'ul Cevzi'nin batıl tasavvuf ehline bakışı "Telbisu İblis" vb. kitaplarında açıkça bellidir, onun bu tür şeyleri onaylayacağına ihtimal vermeyiz.

İşte Şeyban er-Rai ile İmam Ahmed ve Şafii'nin buluşmalarına dair nakledilen hikayeler böyledir. Bunları nakleden Mekki, Gazali ve Kuşeyri gibi tasavvufçuların bu uydurma hikayeyi batın ilmi dedikleri tasavvufun, zahir ilmi dedikleri şeriattan daha üstün olduğuna delil getirmeye çalışmaları gözden kaçmamaktadır. Bu ise Batini mülhidlerinin "Din zahir ve batın diye ikiye ayrılır, aslolan batındır, zahir ise ona tabidir" şeklinde dini yıkmak, farzları ve haramları ortadan kaldırarak şeriatı iptal etmek için uydurdukları zındıkça kaidelerden neşet edip tasavvufa girmiş olan bir fikirdir. Sapık tasavvuf ehlinin Şafiiler arasında Hanbelilere nazaran daha çok olmasından dolayı olsa gerek, hikayeyi uyduranlar Şafii'ye tasavvuf ehlinin

halinden anlayan bir zahir alimi misyonu biçerken, Ahmed'e de bu mevzuları tam bilmeyen, böyle çarpıcı olaylarla ancak aklı başına gelen bir zahir ehli misyonu biçmektedirler. Bu hikayelerin bir de böyle sembolik dili vardır! Bu üç zat; Şeyban, Şafii ve Ahmed, bu uydurmalardan beridir. Bilakis, Ebu Nuaym'ın isnadıyla naklettiğine göre Şafii (*Radiyallahu Anh*) tasavvuf ehli hakkında şöyle demiştir:

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، حَدَّثَنِي أَبُو الْحَسَنِ بْنُ الْقَتَّاتِ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي يَحْيَى، ثنا يُونُسُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى، قَالَ: سَمِعْتُ الشَّافِعِيَّ، يَقُولُ: «لَوْلَا أَنَّ رَجُلًا عَاقِلًا تَصَوَّفَ لَمْ يَأْتِ الظُّهْرَ حَتَّى يَصِيرَ أَحْمَقَ

(Senedi verdikten sonra) "Tasavvufa giren akıllı bir adam yoktur ki öğlene ahmak olarak çıkmasın!"[4]

İbn Teymiye *Rahmetullahi Aleyh* tasavvuf ve zühd kitaplarında yer alan asılsız rivayetlerden bahsettiği bir yerde bu hususta şöyle demektedir:

وَكَذَلِكَ حِكَايَاتُهُمْ: أَنَّ الشَّافِعِيَّ وَأَحْمَدَ اجْتَمَعَا لشيبان الرَّاعِي وَسَأَلَاهُ عَنْ سُجُودِ السَّهْوِ وَكَذَلِكَ اتَّفَقَ أَهْلُ الْمَعْرِفَةِ عَلَى أَنَّ الشَّافِعِيَّ وَأَحْمَدَ لَمْ يَلْقَيَا شيبان الرَّاعِيَ بَلْ وَلَا أَدْرَكَاهُ.

"Onların şu hikayesi de aynı şekildedir: Buna göre Şafii ve Ahmed, Şeyban er-Rai ile bir araya gelmişler ve ona sehiv secdesi hakkında sormuşlar. Marifet ehli Şafii ve Ahmed'in Şeyban er-Rai ile buluşmadığı, hatta bilakis ona yetişmedikleri hususunda ittifak etmişlerdir."[5]

Başka bir yerde de şöyle demiştir:

وَمن قَالَ إِن من سلم فِي الرّبَاعِيّة من رَكْعَتَيْنِ سَاهِيا اسْتوْجبَ غضب الله وَأَقل مَا يجب عَلَيْهِ أَن ينزل عَلَيْهِ نَار من السَّمَاء تحرقه يُسْتَتَاب من ذَلِك القَوْل فَإِن تَابَ وَإِلَّا قتل

[4] Hilye, 9/142
[5] Fetava, 11/581

وَمن حكى أَن أَحْمد وَالشَّافِعِيّ سَأَلَا شَيبَان الرَّاعِي فَأجَاب بذلك وَقَالَ هَذَا عندنَا فَهُوَ كذب بِاتِّفَاق أهل الْعلم وشيبان لم يجْتَمع بِهِ أَحْمد وَلَا الشَّافِعِي قطّ بل مَاتَ قبلهمَا بِزَمَان وَإِن كَانَت هَذِه الْحِكَايَة ذكرهَا الْقشيرِي صَاحب الرسَالَة وَنَحْوه وشيبان أجل من أَن ينْسب إِلَيْهِ مثل هَذَا الْكفْر وَلَو قَالَ هَذَا أعظم من شَيبَان استتيب فقد اتّفق الصَّحَابَة رَضِي الله عَنْهُم على اسْتِتَابَة قدامَة ابْن مَظْعُون وَهُوَ من أهل بدر من قَول قَالَه دون هَذَا لَكِن شَيبَان بَرِيء من هَذَا كَمَا أَن الشَّافِعِي وَأحمد بريئان مِنْهُ

"Her kim derse ki; dört rekatli namazlarda yanılarak ikinci rekatte selam veren kimseye Allah'ın gazabı gerekli olur ve bu kimseye gerekli olan en hafif azab, gökten üzerine onu yakacak bir ateş düşmesidir; bu sözden dolayı tevbeye davet edilir, tevbe ederse ne ala, aksi takdirde öldürülür. Her kim de Ahmed ve Şafii'nin Şeyban er-Rai'ye bunu sorduklarını ve onun da bizim nezdimizde böyledir, diye cevap verdiğini söylerse bu da ilim ehlinin ittifakıyla yalandır. Şeyban'la Ahmed ve Şafii asla bir araya gelmemiştir, bilakis o, bu ikisinden de önceki bir zamanda ölmüştür. Bu hikayeyi her ne kadar er-Risale sahibi Kuşeyri ve benzerleri zikretmiş olsa da Şeyban böyle küfürlerin kendisine nisbet edilmesinden münezzehtir. Bunu, Şeyban'dan daha üstün birisi demiş olsa bile tevbe ettirilir. Nitekim sahabe (*Radiyalalhu Anhum*) Bedir ehlinden olduğu halde Kudame bin Maz'un'un bundan daha hafif bir sözünden dolayı tevbe ettirilmesi hususunda ittifak etmişlerdir. Lakin Şeyban bundan beridir, tıpkı Şafii ve Ahmed'in bundan beri oldukları gibi."[6]

Aşağıda ismi geçen alimler, İbn Teymiye'nin sözkonusu Şeyban kıssasının asılsız olduğu hakkındaki sözlerini onaylayarak nakletmiştir:

Suyuti, ed-Durer'ul Muntesira, sf. 224

[6] Muhtasar'ul Fetava'l Misriyye, sf. 69

Acluni, Keşf'ul Hafa, 2/497

Şevkani, el-Fevaid'ul Mecmua, 1/87

Kastallani, el-Mevahib'ul Ledunniye, 3/401

İbn Teymiye'nin bu kıssayı küfürle vasfetmesi ise anladığımız kadarıyla Rasulullah (*Sallallahu Aleyhi ve Sellem*)'e dil uzatmayı içermesinden dolayıdır. Zira Rasulullah (*Sallallahu Aleyhi ve Sellem*) de namazda yanılmıştı. Sahabeler de yanılmıştı. Bu her zaman kalbin gafletini göstermez, bunun başka bir çok sebebleri olabilir. Ayrıca Şeyban'ın güya sizin mezhebinize göre mi bizimkine göre mi şeklinde şeriatın hükmü ile tasavvuf erbabının hükmünü ayırması da zikrettiğimiz Batini mülhidlerinin usulüdür. Güya o, kırk koyundan bir tanesini zekat olarak vermenin şeriatın hükmü olduğunu, tarikatta ise bütün koyunların sahibinin Allah olduğunu, şahsa ait bir mal olmadığını söylemektedir. Buna göre zekatı iptal etmek mümkün olduğu gibi kişinin bütün malını vermesi gerektiğini iddia etmek de mümkün olur. Bunların hepsi batıl ve küfür olan şeylerdir. Şeyban bunu söylemekten, Şafii ve Ahmed de bu batılları dinleyip rıza göstermekten beridirler.

Ebu Hanife'nin söylediği iddia edilen لولا السنتان لهلك النعمان "İki sene olmasaydı Nu'man helak olurdu" şeklindeki söze gelince; bu da aynı şekilde hiçbir kitapta isnad yoluyla rivayet edilmeyen, kaynağı belirsiz bir sözdür. Ben buna ancak Hintli muhaddis Abdulaziz ed-Dihlevi'nin (1227) "Tuhfetul İsna Aşeriyye" adlı eserinde rasgeldim.

Bu kitabı ihtisar edip özetleyen ve tehzib eden Mahmud Şükri el Alusi'nin (v. 1342) eserinde şöyle denilmektedir:

وهذا أبو حنيفة - رضي الله تعالى عنه - وهو هو بين أهل السنة كان يفتخر ويقول بأفصح لسان: لولا السنتان لهلك النعمان، يريد السنتين اللتين صحب فيهما لأخذ العلم

الإمام جعفر الصـــادق - رضـــي الله تعالى عنه -. وقد قال غير واحد أنه أخذ العلم والطريقة من هذا ومن أبيه الإمام محمد الباقر ومن عمه زيد بن علي بن الحســـين - رضـــي الله تعالى عنهم.-

"İşte Ebu Hanife (*Radiyallahu Anh*): O, Ehli sünnetin arasında olduğu halde övünerek en açık bir dille şöyle derdi: Şu iki sene olmasa, Nu'man helak olurdu. Bununla ilim almak için Cafer es-Sadık (*Radiyallahu Anh*)'ın sohbetinde bulunduğu iki seneyi kasdetmiştir. Birçok kimse de ondan ve babası İmam Muhammed Bakır'dan ve de amcası Zeyd bin Ali bin Huseyin (*Radiyallahu Anhum*)'dan ilim ve tarikat aldığını söylemişlerdir."[7]

Görüldüğü gibi müellif herhangi bir isnad veyahut kaynak zikretmemiştir. Bugün tasavvufçuların en çok tazim ettikleri alimlerinden olan Kevseri dahi, Nakşibendi tarikatına dair kaleme aldığı "İrgam'ul Merid" adlı eserinde[8] Ca'fer es-Sadık'la alakalı bölümde bu sözü zikretmiş ve ardından "ben bu sözün kaynağına ulaşamadım" demiştir. Nakşibendi tarikatının "Silsile-i Aliye" dedikleri Ebubekr (*Radiyallahu Anh*)'a kadar ulaşan uydurma tarikat şeceresinde yer alan zatlardan bir tanesi de Cafer es-Sadık'tır. Böylece onlar tarikat ilmini Cafer-i Sadık'a nisbet etmekteler, Ebu Hanife'nin de ondan iki sene tarikat ilmini tahsil ettiğini ileri sürmektedirler. Bu iddianın hiçbir muteber kaynağı olmadığı gibi, bu sözün bir an için sahih olduğu farzedilse dahi burada Ebu Hanife'nin İmam Cafer'den tarikat ilmi aldığına dair bir işaret yoktur. Hatta bu sözde iki seneden ne kasdedildiği de belli değildir. Bunun da ötesinde bazıları bu sözün "senetan/iki sene" değil "sünnetan/iki sünnet" yani Rasulullah (*Sallallahu Aleyhi ve Sellem*)'in ve raşid halifelerinin sünneti olmasaydı helak olurdum, manasında olduğunu ileri sürmekte-

[7] Muhtasar'ut Tuhfet'il İsna Aşeriyye, sf. 8
[8] sf. 34

dir. Kısacası ne kaynağı, ne de ihtiva ettiği manası belli olmayan bu sözde Ebu Hanife'nin tasavvufa intisab ettiğine delil teşkil edecek herhangi bir şey bulunmamaktadır.

Ebu Hanife'ye atfedilen bu sözü tasavvufçuların yanı sıra bazı Şiiler de kullanmakta ve bu surette Ehli sünnetin aslında ilmini Şia'dan aldığını ileri sürmektedirler. Bununla beraber Şia ulemasından bazıları da aynı şekilde bu rivayeti reddetmiştir ve onların kitaplarında da bu rivayetin bir asl-ı senedi bulunmamaktadır. İşin hakikati ise şudur: Ebu Hanife, Cafer-i Sadık'tan değil tasavvuf ilmi, tasavvufçuların zahir ilmi diye küçümsedikleri şeriat ilimlerinden dahi herhangi bir şey almamıştır. Şeyhulislam İbn Teymiye (*Rahmetullahi Aleyh*) bu hususta şöyle demektedir:

فَصْلٌ

قَالَ الرَّافِضِيُّ : " وَأَمَّا أَبُو حَنِيفَةَ فَقَرَأَ عَلَى الصَّادِقِ."

وَالْجَوَابُ: أَنَّ هَذَا مِنَ الْكَذِبِ الَّذِي يَعْرِفُهُ مَنْ لَهُ أَدْنَى عِلْمٍ، فَإِنَّ أَبَا حَنِيفَةَ مِنْ أَقْرَانِ جَعْفَرٍ الصَّادِقِ، تُوُفِّيَ الصَّادِقُ سَنَةَ ثَمَانٍ وَأَرْبَعِينَ، وَتُوُفِّيَ أَبُو حَنِيفَةَ سَنَةَ خَمْسِينَ وَمِائَةٍ، وَكَانَ أَبُو حَنِيفَةَ يُفْتِي فِي حَيَاةِ أَبِي جَعْفَرٍ وَالِدِ الصَّادِقِ، وَمَا يُعْرَفُ أَنَّ أَبَا حَنِيفَةَ أَخَذَ عَنْ جَعْفَرٍ الصَّادِقِ، وَلَا عَنْ أَبِيهِ مَسْأَلَةً وَاحِدَةً، بَلْ أَخَذَ عَمَّنْ كَانَ أَسَنَّ مِنْهُمَا كَعَطَاءِ بْنِ أَبِي رَبَاحٍ، وَشَيْخِهِ الْأَصْلِيِّ حَمَّادِ بْنِ أَبِي سُلَيْمَانَ ، وَجَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ كَانَ بِالْمَدِينَةِ.

"Fasıl: Rafizi dedi ki: Ebu Hanife'ye gelince, O es-Sadık'ın (yani İmam Cafer'in) yanında okumuştur.

Cevap: Bu, en düşük seviyede bir ilme sahip olan birisinin dahi tesbit edebileceği bir yalandır. Zira Ebu Hanife Cafer-i Sadık'ın yaşıtıdır. Es-Sadık, 148 senesinde vefat etmiş, Ebu Hanife ise 150 senesinde vefat etmiştir. Ebu Hanife, es-Sadık'ın babası Ebu Cafer'in sağlığında fetva vermekteydi. Ebu Hanife'nin Cafer-i Sadık'tan veya babasından bir mesele dahi aldığı bilinmemektedir. Bilakis onlardan daha yaşlı olan Ata bin

ebi Rebah ve kendi hocası olan Hammad bin ebi Süleyman'dan ilim almıştır. Cafer bin Muhammed Medine'de idi. (Ebu Hanife ise Kufe'dedir.)"[9]

İbn Teymiye, böylece "Ebu Hanife, Cafer-i Sadık'tan ilim aldı; diğer mezhep imamları ise Ebu Hanife'den ve öğrencilerinden ilim aldı" diyerekten dört mezhebin hepsini Cafer-i Sadık'a bağlamaya çalışan Rafizi'nin sözünün uydurma olduğunu ifade etmiştir.

Böylece Ebu Hanife, Şafii, Ahmed ve diğer selef imamlarının tasavvuf yoluna intisap ettiğine dayanak olarak gösterilen rivayetlerin asılsız olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu imamların zühd ve takva ehli olduğu hususu zaten maruftur. Bunun dışında özel olarak tasavvufla uğraştıklarına dair bir bilgi yoktur. Bir an için kendilerini tasavvufa nisbet ettikleri farz edilse dahi bu, günümüzde anlaşılan manasıyla her türlü bidat, hurafe ve şirki barındıran tasavvuf anlayışını tasvip ettikleri manasına gelmez. Tasavvufçular; rabıta, istiğase, tarikat ilmi vb. iddia ettikleri her bir hususun Kuran ve sünnetteki dayanağını ve de seleften hangi alimin bu delilleri onlar gibi yorumladığını, sahih senedli nakillerle isbat etmek zorundadırlar. Bunu da asla başaramayacaklardır. Bunu yapamadıkları için de ancak böyle uydurma haberlerle avamı aldatmaya çalışmaktadırlar, mevzu bundan ibarettir. Ahiru davana enil hamdu lillahi Rabbil alemin.

[9] Minhac'us Sunne, 7/531-532